

Европейски съд по правата на човека

Биба срещу Гърция

(Biba v. Greece)

жалба №33170/96

Решение от 26 септември 2000 г. на III отделение на Съда, станало окончателно на 26 декември 2000 г.

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: право на справедлив процес; **чл. 6, т. 3, б. "с":** право на адвокатска защита при обвинение в престъпление

При преценката дали интересите на правосъдието са изисквали жалбоподателят да ползва правна помощ за касационно обжалване на присъдата си, Съдът взема предвид тежестта на престъплението (умишлено убийство по особено жесток начин) и строгостта на наложеното наказание (доживотен затвор), съчетани със сложността на касационното производство и с факта, че жалбоподателят - чужденец, който не знае гръцки език и не познава правната система в Гърция, не е бил в състояние сам да изготви в десетдневния срок от произнасянето на апелативния съд един толкова специфичен правен акт, какъвто е касационната жалба.

Факти по делото

На 19 януари 1993 г. жалбоподателят (албанец по произход), който бил влязъл нелегално в Гърция, бил арестуван за убийството на друг албанец. Според него през цялото време на предварителното задържане - от 19 до 26 януари 1993 г., той нямал достъп до адвокат и преводач, бил лишен от храна и вода (тъй като всичките му пари били отнети), бил бит от полицаите и бил принуден да подпише декларация на гръцки език, чието съдържание не могъл да разбере.

Повдигнатите срещу жалбоподателя обвинения били за умишлено убийство по особено жесток начин, грабеж и нелегално влизане на гръцка територия. На 25 май 1994 г. той бил изправен пред първоинстанционния наказателен съд в Серес, който заседавал в състав от трима съдии и четирима съдебни заседатели. Бил представляван от адвокат, който го защитавал безплатно, и бил подпомаган от преводач, посочен от прокуратурата. Жалбоподателят бил осъден на доживотен затвор.

Той обжалвал присъдата пред апелативния наказателен съд в Солун, който заседавал на 4 декември 1995 г. Отново бил представляван от адвокат, чийто хонорар очевидно бил платен от англиканската теоложка г-жа МакИнтайър, британски поданик, която се запознала с жалбоподателя в затвора и от момента на запознанството им го подпомагала финансово и дори водила свое собствено разследване по случая. Жалбоподателят бил подпомаган и от преводач. Съдът разпитал шестима свидетели на обвинението и двама на защитата, сред които и г-жа МакИнтайър. Той отхвърлил молбата на защитата за отлагане на делото,

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

потвърдил присъдата на първоинстанционния съд и отказал да признае смекчаващи отговорността обстоятелства. Присъдата влязла в сила на 14 декември 1995 г. Жалбоподателят не подал касационна жалба. Г-жа МакИнтайър не могла да му осигури големите суми, необходими за касационното обжалване.

Г-жа МакИнтайър, която първоначално представлявала жалбоподателя пред Европейския съд, твърди, че докато свидетелствала пред апелативния съд, била прекъсвана с въпроси относно нейните религиозни убеждения. Било ѝ попречено да се позове на важно доказателство, което ѝ било дадено от албанската полиция и което доказвало, според нея, невинността на жалбоподателя. По този въпрос председателят на съдебния състав ѝ казал: “Забравете албанската полиция”. Жалбоподателят също бил принуден да съкрати обясненията си и при произнасянето на присъдата не бил уведомен за възможността за касационно обжалване. Тези факти не били включени в протокола от заседанието. Освен това г-жа МакИнтайър твърди, че не ѝ е било разрешено да посети жалбоподателя, докато бил в Солун.

Гръцкият Наказателно-процесуален кодекс предвижда, че председателят на първоинстанционния съд може да определи адвокат за осигуряване на защитата на обвиняем, който няма собствен такъв. Адвокатът се избира от листа, която се съставя от местната адвокатска колегия в началото на всяка година, и трябва да бъде назначен поне три дни преди процеса, ако подсъдимият поиска това с писмо, адресирано до прокурора или до председателя на съда. Същото задължение има и председателят на второинстанционния съд.

Според чл. 201 § 6 от Кодекса за адвокатурата, адвокатският съвет има право да определя адвокати, които безплатно да помагат на неплатежоспособни клиенти.

НПК разпорежда, че водещият съдебното заседание трябва да покани подсъдимия да се защити срещу обвинението. Подсъдимият не трябва да бъде прекъсван, освен ако не се отклонява от предмета на делото, и не трябва да му се пречи спокойно да изложи фактите, с които може да се разколебае обвинението. Неспазването на тези правила води до нищожност на производството и представлява касационно основание, ако е видно от протокола на заседанието.

В съдебните заседания пред Касационния съд процесуалното представителство от адвокат е задължително. Според практиката на Касационния съд в касационното производство не се предвижда безплатна правна помощ и чл. 6 т. 3, б. “с” от ЕКПЧ не се прилага, тъй като не става дума за произнасяне по обвинение.

Резюме на решението на Европейския съд

23-25. Жалбоподателят твърди, че е бил лишен от право на касационно обжалване поради факта, че не е разполагал с парични средства и не е било възможно да получи безплатна съдебна защита пред Касационния съд. Поради големия размер на хонорарите за съставяне на касационна жалба и за защита по толкова тежки дела, апелативният съд в Солун, адвокатската колегия в Атина и Касационният съд не могли да определят безплатен адвокат на жалбоподателя.

По този въпрос правителството не взема становище. Поддържа възразението, направено във фазата по допустимостта, че не са изчерпани всички вътрешноправни средства за защита, тъй като жалбоподателят не е подал молба до адвокатския съвет по чл. 201 § 6 от Кодекса за адвокатурата.

“26. Съдът припомня, че правото на обвиняемия на правна помощ от служебен адвокат съставлява един от елементите на понятието за справедлив наказателен процес (вж. по-специално решението от 25.09.1992 г. по делото *Фам Хоанг с/у Франция*¹, А.243, § 39)”.

27. Съдът отбелязва, че настоящото дело е подобно на делото *Туалиб срещу Гърция*², по което е констатирал, че има нарушение на чл. 6, т. 3, б. “с”. Интересите на правосъдието са изисквали осигуряването на правна помощ с оглед на тежестта на престъплението, строгостта на наказанието и сложността на касационното производство. Жалбоподателят също е бил чужденец, не е познавал гръцката правна система и не е знаел езика. Непредвиждането на безплатна правна помощ в касационното производство е било прието за нарушение на чл. 6, т. 3, б. “с” от Конвенцията.

28. В случая безспорно е установено, че жалбоподателят не е имал средства за ангажиране на защитник в касационното производство. Той е нелегален имигрант, прехранвал се е със случайна неквалифицирана работа, полицията е конфискувала незначителната сума, която е имал в себе си. В производството пред гръцките съдебни органи е бил подпомогнат от наблюдателка на положението в затворите, член на хуманитарна организация, която изглежда сама е платила адвокатските хонорари за първите две инстанции, но не е била в състояние да поеме разходите за касационно обжалване. Съдът напомня също така, че е отпуснал безплатна правна помощ на жалбоподателя за производството в Страсбург.

“29. Изследвайки въпроса дали интересите на правосъдието са изисквали жалбоподателят да ползва правна помощ, Съдът изтъква тежестта на престъплението, в което е бил обвинен, и строгостта на наложеното наказание - той е бил признат за виновен в извършването на умишлено убийство по особено жесток начин и осъден на доживотен затвор. Към това се прибавят и сложността на касационното производство и фактът, че жалбоподателят - чужденец, който не знае гръцки език и не познава правната система в Гърция, не е бил в състояние сам да изготви в десетдневния срок от произнасянето на апелативния съд един толкова специфичен правен акт, какъвто е касационната жалба.

30. Съдът припомня, че по делото *Туалиб* срещу Гърция е констатирал, че гръцкото законодателство въобще не предвижда предоставяне на безплатна правна помощ на лица, които искат да подадат касационна жалба. За разлика от посоченото дело, тук жалбоподателят нито е попълнил типовия формуляр за обжалване, нито е поискал от прокурора към Касационния съд да посочи адвокат, който да го подпомогне в изготвянето на касационната жалба. Все пак, според Съда, това различие не променя нищо по същество.

31. Като се има предвид невъзможността на жалбоподателя да получи безплатна правна помощ, за да може да подаде касационна жалба, Съдът заключава, че е налице нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията, във връзка с т. 3, б. “с” от същия член”.

32-38. Според Съда, жалбоподателят е претърпял неимуществени вреди, за които, след преценка по справедливост, държавата трябва да му заплати обезщетение от 3 000 000 драхми. Съдът присъжда и разноски в размер на 1 500

¹ Pham Hoang c. France

² Twalib c. Grèce, 9 juin 1998, Recueil des arrêts et décisions, 1988-IV

000 драхми, от които следва да се приспадне предоставената за производството в Страсбург безплатна правна помощ.³

³ Решението е единодушно както относно намереното нарушение, така и относно обезщетението.